

Олександр Гладун

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
начальник відділу науково-методичного забезпечення
участі прокурорів у кримінальному провадженні
Науково-дослідного інституту
Національної академії прокуратури України,
м. Київ, Україна
hladunsan@gmail.com

Олексій Зелінський

адвокат, почесний працівник прокуратури України,
м. Київ, Україна
zavzav@bigmir.net

УДК 343.13

ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ: КРИМІНАЛЬНА ПРОЦЕСУАЛЬНА ДИХОТОМІЯ

Анотація. Повідомлення про підозру є юридичним фактом, що породжує конкретні юридичні наслідки. Дискусію щодо правової природи повідомлення про підозру розпочато після набрання чинності Кримінальним процесуальним кодексом України (КПК України) та досі не припинено.

Отож за *мету статті* визначено подальший розвиток гіпотези про те, що повідомлення про підозру залежно від конкретного контексту може бути або процесуальним рішенням, або процесуальною дією, а не водночас одним й іншим.

У ст. ст. 277, 278 КПК України чітко розмежовано процедуру складання письмового повідомлення про підозру (зокрема, й коло уповноважених суб'єктів, винятково письмову форму, перелік відомостей, які мають бути у ньому вміщені), а також порядок вручення письмового повідомлення про підозру.

Згідно зі ст. 111 КПК України повідомлення у кримінальному провадженні є процесуальною дією, за допомогою якої слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд повідомляє певного учасника кримінального провадження про дату, час і місце проведення відповідної процесуальної дії або про прийняте процесуальне рішення або здійснену процесуальну дію. Таким чином, вручення повідомлення про підозру може розглядатися як процесуальна дія, за допомогою якої особи повідомляють про прийняте стосовно неї процесуальне рішення, – письмове повідомлення про підозру.

Складовою суддівського імунітету є встановлена законом вимога щодо обмеженого кола осіб із числа керівництва Генеральної прокуратури України, які можуть прийняти процесуальне рішення про початок притягнення судді до кри-

мінальної відповідальності. Натомість формальне вручення повідомлення про підозру судді заступником Генерального прокурора теж не буде належною правовою гарантією дотримання прав підозрюваного.

Кримінальна процесуальна дихотомія повідомлення про підозру проявляється й у порядку його оскарження. Так, визначений у ч. 1 ст. 303 КПК України перелік рішень і дій слідчого або прокурора, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування, доповнено повідомленням слідчого, прокурора про підозру.

Обґрунтованість підозри є обов'язковим предметом судового контролю під час розгляду клопотань про застосування запобіжного заходу, вирішення питання про арешт майна. При цьому суд не приймає рішення про скасування повідомлення про підозру, але може відмовити у задоволенні відповідних клопотань із тих мотивів, що особа не набула статусу підозрюваного. Подекуди із зазначених мотивів на підготовчому судовому засіданні приймають рішення про повернення обвинувального акта прокурору для усунення недоліків.

Таким чином, письмове повідомлення про підозру є процесуальним рішенням, до змісту якого законом встановлено чіткі формальні вимоги. Прийняття цього рішення прокурором або слідчим за погодженням із прокурором зумовлює необхідність невідкладного здійснення відповідної процесуальної дії – вручення повідомлення про підозру. Відмежування процесуального рішення у виді повідомлення про підозру від процесуальної дії має суттєве значення для вирішення питання щодо належного суб'єкта повідомлення про підозру особі, стосовно якої здійснюється особливий порядок кримінального провадження, та визначення порядку оскарження такого повідомлення.

Ключові слова: кримінальне провадження; повідомлення; підозра; підозрюваний; процесуальне рішення; процесуальна дія; судовий контроль; оскарження.

Повідомлення про підозру є юридичним фактом, що породжує конкретні юридичні наслідки. Згідно із положеннями чинного КПК України¹ з моменту повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення розпочинається окрема стадія кримінального провадження – притягнення до кримінальної відповідальності (п. 14 ч. 1 ст. 3), особа набуває процесуального статусу підозрюваного та відповідні права (ч. 1 ст. 42), розпочинає спливати скорочений строк досудового розслідування (ч. 1 ст. 219), строк законного затримання особи без ухвали слідчого судді, суду продовжується з 24 до 60 годин (ч. 3 ст. 278). Так, за даними державної статистичної звітності, упродовж 2016 року повідомлено про підозру 111 811 особам, у 2017 році – 130 524 особам (+16,7%).

Варто зауважити, що дискусія стосовно правової природи повідомлення про підозру розпочалася після набрання чинності КПК України

¹ Див.: Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 13.08.2018).

і триває досі. Особливої актуальності вона набуває через необхідність однакового та правильного застосування положень КПК України під час повідомлення про підозру особам, щодо яких кримінальне провадження здійснюється в особливому порядку, а також оскарження повідомлення про підозру до слідчого судді у зв'язку з набранням чинності Законом України від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII “Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів” (Закон).

Комплекс проблем, пов'язаних із віднесенням повідомлення про підозру до окремого різновиду процесуальних актів, процесуальних дій (процесуальної діяльності), визнанням його окремим етапом досудового розслідування або інститутом кримінального процесуального права (законодавства), став предметом наукових публікацій О. Баганця, І. Гловюк, В. Гринюка, І. Івасюка, О. Капліної, В. Кубальського, Л. Лобойка, В. Маляренка, О. Овчаренка, М. Погорецького, І. Рогатюка, О. Татарова, Л. Удалової, О. Фараон, В. Фаринника й інших учених. Однак, незважаючи на значну кількість використаних підходів і висловлених аргументів, єдиної позиції із вказаного питання не було досягнуто.

Отож за *мету статті* визначено подальший розвиток гіпотези про те, що повідомлення про підозру залежно від конкретного контексту може бути або процесуальним рішенням, або процесуальною дією, а не водночас одним й іншим.

У КПК України розмежовано окремі процесуальні рішення та дії, проте не чітко визначений з точки зору такої класифікації характер має не лише повідомлення про підозру, а й інші кримінальні процесуальні інститути, наприклад, початок досудового розслідування. Так, згідно з ч. 2 ст. 214 КПК України ‘досудове розслідування розпочинається з моменту внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань’² (ЄРДР). Таким чином, для початку досудового розслідування достатнім є вчинення відповідних дій (внесення відомостей до ЄРДР) і жодного рішення стосовно цього не приймається. Проте очевидно, що перед вчиненням вказаних процесуальних дій уповноважений суб’єкт має прийняти рішення про початок досудового розслідування. Таке рішення може бути прийнято винятково після встановлення приводів і достатніх підстав для початку досудового розслідування, а його особливістю є відсутність конкретної процесуальної форми. Тому цілком справедливо стверджувати, що

² Кримінальний процесуальний кодекс України (н 1).

вчиненню будь-якої процесуальної дії передуює прийняття рішення про її проведення.

У ст. 110 КПК України визначено поняття процесуальних рішень та їх форма, що зумовлена передусім категорією суб'єкта прийняття відповідного рішення. Зокрема, процесуальним рішенням слідчого чи прокурора є постанова, яка виноситься у випадках, передбачених КПК України, а також коли слідчий, прокурор визнають це за необхідне. Окремим видом процесуального рішення визначено обвинувальний акт. На перший погляд, повідомлення про підозру формально не може бути віднесено до процесуальних рішень, адже воно здійснюється не шляхом винесення постанови. Прикметно, що з метою усунення вказаної колізії в науковій літературі пропонувалося, щоб рішення стосовно повідомлення про підозру оформлювалося як постанова³.

У ст. ст. 277, 278 КПК України чітко розмежовано процедуру складання письмового повідомлення про підозру (зокрема, коло уповноважених суб'єктів, винятково письмову форму, перелік відомостей, які мають у ньому міститись) і порядок вручення письмового повідомлення про підозру. Важливо, що відомості про дату та час повідомлення про підозру, тобто про виконану процесуальну дію, а не про складене письмове повідомлення, згідно з ч. 4 ст. 278 КПК України 'невідкладно вносяться слідчим, прокурором до Єдиного реєстру досудових розслідувань'⁴.

Натомість у КПК України не передбачено вичерпного переліку процесуальних дій, які можуть бути проведені під час досудового розслідування, але чітко визначено форми їх фіксування, найпоширенішою з яких є протокол. За загальним правилом, визначеним у ст. 111 КПК України:

<...> повідомлення у кримінальному провадженні є процесуальною дією (тут і далі курсив наш. – О.Г., О.З.), за допомогою якої слідчий, прокурор, слідчий суддя чи суд повідомляє певного учасника кримінального провадження про дату, час та місце проведення відповідної процесуальної дії або про прийняте процесуальне рішення чи здійснену процесуальну дію⁵.

Таким чином, вручення повідомлення про підозру може розглядатися як процесуальна дія, за допомогою якої особу повідомляють про прийняте щодо неї процесуальне рішення – письмове повідомлення про підозру. При цьому специфікою такої процесуальної дії, як вручення повідомлень, зокрема й повідомлення про підозру, є відсутність необхідності додаткової фіксації її результатів у протоколі, адже факт отримання повідомлен-

³ Див.: О Татаров та Д Мірковець, 'Повідомлення про підозру: проблеми кримінальної процесуальної регламентації' (2015) 1(97) II(2) Митна справа 270.

⁴ Кримінальний процесуальний кодекс України (н 1).

⁵ Там само.

ня підтверджується особистим підписом особи безпосередньо в такому повідомленні. Проте вказане не виключає можливості фіксації вручення письмового повідомлення про підозру за допомогою технічних засобів відповідно до ст. 107 КПК України.

Зазначений підхід щодо відмежування повідомлення про підозру як процесуального рішення від такої самої процесуальної дії зумовлює необхідність встановлення суб'єкта, уповноваженого на прийняття цього рішення та вчинення відповідної дії, що має важливе значення з огляду на наявність особливого порядку кримінального провадження стосовно окремої категорії осіб. Так, проблема повідомлення про підозру адвокату стала предметом науково-практичного дискусійного обговорення на тему "Гра поза правилами: проблемні питання пред'явлення підозри спеціальному суб'єкту та її обґрунтованість. Різні підходи до правозастосування", проведеного Національною асоціацією адвокатів України⁶. Своєю чергою, рішенням Ради адвокатів України від 23 вересня 2017 року № 222 затверджено 'роз'яснення положення пункту 13 частини першої статті 23 Закону України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" в частині підписання, повідомлення та/або вручення повідомлення про підозру адвокату як спеціально визначеному суб'єкту кримінального провадження⁷.

Особливий порядок кримінального переслідування спеціальних суб'єктів обумовлений певними об'єктивними обставинами, зокрема підвищеними правовими гарантіями незалежності їх службової чи професійної діяльності та невтручання у таку діяльність інших осіб.

У зв'язку із цим не менш актуальною убачається проблема встановлення належного суб'єкта повідомлення про підозру судді. Так, згідно зі ст. 481 КПК України 'письмове повідомлення про підозру здійснюється <...> судді <...> Генеральним прокурором або його заступником'⁸. У цьому випадку не виникає сумніву, що йдеться саме про повідомлення про підозру як певне процесуальне рішення. Якщо ж звернутися до ч. 4 ст. 49 Закону України "Про судоустрій і статус суддів", то в ній закріплено, що 'судді може бути повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення лише Генеральним прокурором або його заступником'⁹.

⁶ 'Порушення прав адвокатів: опубліковані звіти' (Закон і бізнес, 22 Травень 2018) <http://zib.com.ua/ua/133022-porushennya_prav_advokativ_opublikovani_zviti.html> дата звернення 30 Серпень 2018.

⁷ Рішення Ради адвокатів України про затвердження роз'яснення пункту 13 частини першої статті 23 Закону України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" від 23 вересня 2017 року № 222. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2017-09-23-r-shennya-rau-222_59d4f61c29010.pdf (дата звернення: 30.08.2018).

⁸ Кримінальний процесуальний кодекс України (н 1).

⁹ Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення: 30.08.2018).

У цій частині, вочевидь, ідеться про вчинення процесуальної дії – вручення повідомлення про підозру. Отже, використання близьких за змістом (проте не ідентичних) словосполучень для регулювання одного правовідношення не виключає їх двозначного тлумачення.

Наприклад, у виправдувальному вирокі Козятинського міськрайонного суду Вінницької області (скасований ухвалою Апеляційного суду Вінницької області від 28 листопада 2017 року з призначенням нового розгляду в суді першої інстанції) вказано:

<...> з огляду на положення п. 3 ч. 1 ст. 481 КПК України та ч. 3 ст. 48 Закону України “Про судоустрій і статус суддів” здійснення письмового повідомлення про підозру професійному судді віднесено до виключної компетенції Генерального прокурора України або його заступника, що слід вважати необхідним випадком особистого проведення зазначеним прокурором такої процесуальної дії в розумінні п. 4 ч. 2 ст. 36 КПК України. За таких обставин Генеральний прокурор України або його заступник не вправі доручати здійснення письмового повідомлення про підозру професійному судді слідчому органу досудового розслідування. Наведені обставини дають підстави вважати, що у зв’язку з невиконанням наведених вимог процесуального закону про порядок здійснення письмового повідомлення про підозру особа не набула статусу підозрюваного¹⁰.

Аналогічний підхід застосовано Солом’янським районним судом міста Києва, зокрема в ухвалі за наслідками розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу щодо судді, який підозрювався у вчиненні кримінальних правопорушень, зазначається:

<...> якщо письмове повідомлення про підозру підписується одним суб’єктом, а вручається іншим суб’єктом, таке письмове повідомлення про підозру не буде відповідати вимогам п. 1, п. 8 ч. 1 ст. 277 КПК України, а відтак особа не може вважатись такою, що повідомлена про підозру, тобто не є підозрюваною. Де-факто повідомлення про підозру є комплексним нерозривним поєднанням процесуального рішення у вигляді письмового повідомлення та процесуальної дії у формі власне здійснення повідомлення шляхом його вручення¹¹.

На противагу вказаній позиції Вищий адміністративний суд України, розглядаючи скаргу на рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України про відсторонення судді від посади, зазначив, що ‘норми права не містять вимоги щодо вручення письмового повідомлення про підозру професійному судді особисто Генеральним прокурором України або його

¹⁰ Вирок Козятинського міськрайонного суду Вінницької області від 21 серпня 2017 року у справі № 133/3695/14-к. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/68408627> (дата звернення: 30.08.2018).

¹¹ Ухвала Солом’янського районного суду міста Києва від 17 травня 2018 року у справі № 760/12762/18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74277263> (дата звернення: 30.08.2018).

заступником¹². Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду при розгляді справи № 800/536/17 дійшов аналогічного висновку з урахуванням того, що:

Повноваження прокурора визначені статтею 36 КПК України, серед яких прокурор, здійснюючи нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, уповноважений доручати слідчому, органу досудового розслідування проведення у встановлений прокурором строк слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, інших процесуальних дій або давати вказівки щодо їх проведення чи брати участь у них, а в необхідних випадках – особисто проводити слідчі (розшукові) та процесуальні дії в порядку, визначеному цим Кодексом.

Відповідно до змісту статті 40 КПК України слідчий зобов'язаний виконувати доручення та вказівки прокурора, які надаються у письмовій формі. Невиконання слідчим законних вказівок та доручень прокурора, наданих у порядку, передбаченому цим Кодексом, тягне за собою передбачену законом відповідальність¹³.

Водночас вказане рішення оскаржене до Великої Палати Верховного Суду, яка має вирішити цю проблему, оскільки згідно з ч. 5 ст. 13 Закону України “Про судоустрій і статус суддів” ‘висновки щодо застосування норм права, викладені у постановях Верховного Суду, є обов'язковими для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права¹⁴.

З урахуванням викладеного правильною, на нашу думку, є теза: оскільки законом визначено того, хто складає письмове повідомлення про підозру, то має бути визначено й того, хто повинен його вручити. Адже особа може вважатися підозрюваним лише з того моменту, коли їй таке повідомлення вручено, а не тоді, коли його складено, тобто прийнято процесуальне рішення. Єдиним винятком із цього правила є ситуація, за якої не відомо місцезнаходження такої особи. Лише тоді особа може бути визнана підозрюваним без особистого вручення повідомлення про підозру.

У будь-якому випадку вручати таке повідомлення також має лише уповноважений суб'єкт, бо порушення цього порядку призводить до визнання здобутих надалі доказів недопустимими, скасування юридичного факту визнання особи підозрюваною, що й має місце на практиці. Слушною є висловлена В. Кубальським позиція, згідно з якою ‘повідомлення

¹² Постанова Вищого адміністративного суду України від 18 січня 2016 року у справі № 800/408/15. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55156554> (дата звернення: 30.08.2018)

¹³ Рішення Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 2 квітня 2018 року у справі № 800/536/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73249693> (дата звернення: 30.08.2018)

¹⁴ Про судоустрій і статус суддів (н 9).

про підозру, складене та вручене не уповноваженими на те особами на порушення вимог КПК України, не може породжувати відповідних правових наслідків¹⁵.

Якщо розглядати спеціальну процедуру повідомлення про підозру як елемент суддівського імунітету з точки зору існування двох складових – складання (підписання) і, відповідно, вручення повідомлення про підозру, важливо відповісти на таке запитання: “У чому все-таки полягає зміст порушення гарантії захисту від незаконного початку кримінального переслідування судді?”. Невже у порушенні власне самої процедури вручення такого повідомлення про підозру, яке підписано і складено належним суб’єктом? Напевно, ні. Такою гарантією є встановлена законом вимога щодо обмеженого кола осіб з числа керівництва Генеральної прокуратури України, які можуть прийняти процесуальне рішення про початок притягнення судді до кримінальної відповідальності.

Натомість формальне вручення повідомлення про підозру судді заступником Генерального прокурора теж не буде належною правовою гарантією дотримання прав підозрюваного, і з наведеним варто погодитися. Тобто абсолютизація цієї процедури і визначення такого повноваження лише за Генеральним прокурором чи його заступником не забезпечує тих реальних гарантій, які є складовими особливого кримінального процесуального статусу спеціальних суб’єктів. М. Оніщук, коментуючи вказану проблему, справедливо зазначає:

<...> така технічна складова процедури повідомлення про підозру, як його вручення, вже не є свідченням про будь-які гарантії суддям, тому цілком природно, що Генпрокурор не повинен їхати до судді і особисто вручати йому повідомлення про підозру. Суть цих гарантій полягає в тому, що рішення щодо оголошення підозри судді повинен приймати прокурор, який займає за статусом позицію не нижче, ніж заступник Генпрокурора¹⁶.

Окрім того, не варто забувати, що процесуальна дія стосовно вручення повідомлення про підозру може відбуватися й в іншому порядку, зокрема у випадку неможливості такого вручення – у спосіб, передбачений КПК України для вручення повідомлень. Так, згідно з ч. 3 ст. 111 КПК України ‘повідомлення у кримінальному провадженні здійснюється <...> у порядку, передбаченому главою 11 цього Кодексу’¹⁷, тобто відповідно до порядку здійснення виклику в кримінальному провадженні.

¹⁵ В Кубальський, ‘Повідомлення про підозру: правозастосовні аспекти’ (2017) 1(46) Судова апеляція 64.

¹⁶ С Глушко ‘Кто должен вручать подозрение судьбе: в ожидании решения Большой Палаты ВС’ *Судово-юридична газета* (Київ, 18 Червень 2018) 15–23 (434–442) 3–4.

¹⁷ Кримінальний процесуальний кодекс України (н 1).

Як відомо, такий виклик здійснюють ‘шляхом вручення повістки про виклик, надіслання її поштою, електронною поштою чи факсимільним зв’язком, здійснення виклику по телефону або телеграмою’ (ч. 1 ст. 135 КПК України)¹⁸. Відтак, якщо дотримуватися позиції, що вручення повідомлення про підозру судді як процесуальну дію має здійснювати винятково Генеральний прокурор або його заступник, то й відправити це повідомлення поштою чи іншими засобами зв’язку теж можуть лише вказані посадові особи. Принаймні таке враження може скластися з огляду на те, що згідно з ч. 1 ст. 42 КПК України ‘підозрюваним є особа <...> щодо якої складено повідомлення про підозру, однак його не вручено їй внаслідок невстановлення місцезнаходження особи, проте вжито заходів для вручення у спосіб, передбачений цим Кодексом для вручення повідомлень’¹⁹. Така ідея навряд чи може бути підтримана.

Не можна також погодитись із твердженням, що, доручаючи вручити письмове повідомлення про підозру прокурору, який здійснює повноваження прокурора у конкретному кримінальному провадженні, посадові особи намагаються зняти з себе відповідальність за незаконне притягнення спеціального суб’єкта до кримінальної відповідальності, оскільки цілком зрозуміло, що саме той, хто підписав повідомлення про підозру, й несе юридичну відповідальність за відповідне процесуальне рішення.

Звичайно, мають бути дотримані й інші правові гарантії цієї процесуальної дії. Так, вручення повідомлення має відбуватися ‘в день його складення’ (ч. 1 ст. 278 КПК України), супроводжуватися врученням ‘пам’ятки про процесуальні права та обов’язки’ підозрюваного (ч. 8 ст. 42 КПК України)²⁰. Проте, як уже наголошувалося, у Законі чітко не передбачено вручення повідомлення про підозру винятково тим, хто його склав. Вручати таке повідомлення, без сумніву, має лише уповноважений суб’єкт. І ним є або прокурор – процесуальний керівник у кримінальному провадженні, або прокурор, який склав (підписав) це повідомлення.

Кримінальна процесуальна дихотомія повідомлення про підозру проявляється й у порядку його оскарження. Так, після набрання чинності Законом, визначений у ч. 1 ст. 303 КПК України перелік рішень і дій слідчого або прокурора, які можуть бути оскаржені під час досудового розслідування, доповнено повідомленням слідчого, прокурора про підозру. Правом на таке оскарження наділені підозрюваний, його захисник або законний представник

¹⁸ Кримінальний процесуальний кодекс України (н 1).

¹⁹ Там само.

²⁰ Там само.

<...> після спливу одного місяця з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального проступку або двох місяців з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні злочину, але не пізніше закриття прокурором кримінального провадження або звернення до суду із обвинувальним актом²¹.

Встановлення часового проміжку, після закінчення якого настає право на оскарження повідомлення про підозру, треба розглядати як необхідну умову дотримання вимог розумності строків кримінального провадження, складовими яких є строки досудового розслідування, визначені у ст. 219 КПК України, та положення ч. 2 ст. 283 КПК України, згідно з якою:

<...> 2. Прокурор зобов'язаний у найкоротший строк після повідомлення особі про підозру здійснити одну з таких дій:

- 1) закрити кримінальне провадження;
- 2) звернутися до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності;
- 3) звернутися до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру²².

За наслідками розгляду скарги на повідомлення про підозру слідчий суддя відповідно до п. 1-1 ч. 2 ст. 307 КПК України має право постановити ухвалу про його скасування. Не виникає сумніву в тому, що зазначений порядок полягає в оскарженні обґрунтованості повідомлення про підозру як процесуального рішення та жодним чином не пов'язаний із порушеннями процедури такого повідомлення – процесуальної дії.

Задовго до запровадження вказаних змін суди в окремих випадках розглядали скарги на порушення порядку повідомлення про підозру на підставі п. 1 ч. 1 ст. 303 КПК України, зокрема у зв'язку з нездійсненням слідчим чи прокурором процесуальних дій, які він зобов'язаний вчинити у визначений в цьому Кодексі строк²³. Посилання на такі судові рішення наводить у своєму блозі адвокат Т. Безпалій²⁴. Щоправда, переважна більшість судів відмовляють у відкритті провадження за вказаними скаргами, посилаючись на неможливість оскарження повідомлення про підозру в зазначеному порядку.

Доволі часто знаковою у цьому аспекті визнають ухвалу Рівненського міського суду Рівненської області в справі № 569/81/16-к. Проте підставою для скасування оспорюваного у зазначеній справі рішення слідчого щодо вручення підозри стало не так те, що повідомлення було 'вручено з пору-

²¹ Кримінальний процесуальний кодекс України (н 1).

²² Там само.

²³ Там само.

²⁴ Див.: Т. Безпалій, 'Скасування повідомлення про підозру' (*Ліга. Блоги*) <<http://blog.liga.net/user/tbezpalyy/article/30431>> дата звернення 30 Серпень 2018.

шенням вимог ст. 278 КПК України брату підозрюваного²⁵, як насамперед відсутність у письмовому повідомленні відомостей, що є обов'язковими згідно зі ст. 277 КПК України:

<...> погодження прокурора та його підпису, повних анкетних даних підозрюваного, змісту підозри, стислого викладу фактичних обставин кримінального правопорушення, у вчиненні якого підозрюється особа, у тому числі зазначення часу, місця його вчинення, а також інших суттєвих обставин, відомих на момент повідомлення про підозру²⁶.

Таким чином, визначальними для скасування підозри стали саме суттєві недоліки повідомлення про підозру як відповідного процесуального рішення.

Обґрунтованість підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення є обов'язковим предметом судового контролю під час розгляду клопотань про застосування запобіжного заходу (ч. 1 ст. 194 КПК України), вирішення питання про арешт майна (ч. 2 ст. 173 КПК України). При цьому суд не приймає рішення про скасування повідомлення про підозру, але може відмовити у задоволенні відповідних клопотань із тих мотивів, що особа не набула статусу підозрюваного як через невідповідність повідомлення про підозру вимогам щодо його змісту, так і у зв'язку з порушенням процедури його здійснення.

Інколи із зазначених мотивів на підготовчому судовому засіданні приймаються рішення про повернення обвинувального акта прокурору для усунення недоліків. Наприклад, в ухвалі Вільнянського районного суду Запорізької області констатовано:

<...> вручення повідомлення про підозру судді здійснив не Генеральний прокурор або його заступник, а інша особа, в зв'язку з чим особа не може вважатися такою, яка у встановленому законом порядку під час досудового розслідування набула статусу підозрюваного²⁷.

На підставі ухвали Апеляційного суду Херсонської області від 25 червня 2018 року залишено в силі ухвалу Верхньорогачицького районного суду, згідно з якою обвинувальний акт у кримінальному провадженні повернуто прокурору через невідповідність вимогам КПК України. Відповідно до рішення суду:

Всупереч вимогам ч. 2 ст. 36, ст. 278, ст. 481 КПК України в обвинувальному акті відсутні дані про те, що заступник Генерального прокурора <...> є про-

²⁵ Ухвала Рівненського міського суду Рівненської області від 11 січня 2016 року у справі № 569/81/16-к. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55139205> (дата звернення: 30.08.2018).

²⁶ Там само.

²⁷ Ухвала Вільнянського районного суду Запорізької області від 6 квітня 2018 року у справі № 201/6489/16-к. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73301384> (дата звернення: 30.08.2018).

цесуальним керівником у даному кримінальному провадженні, що дає йому право складати і повідомляти про підозру судді <...> тобто повідомлення про підозру здійснено особою, не наділеною процесуальними повноваженнями. Зазначене свідчить про відсутність у особи відповідного процесуального статусу підозрюваного, а відтак обвинувальний акт складено у кримінальному провадженні стосовно особи, яка не набула статусу підозрюваної особи²⁸.

Однак викладена позиція, на нашу думку, необґрунтована, адже повноваження заступника Генерального прокурора щодо повідомлення про підозру судді передбачені у спеціальній нормі ст. 481 КПК України та зумовлені зайняттям відповідної керівної посади в органах прокуратури, а не включенням його до складу групи процесуальних керівників кримінального провадження, що здійснюється відповідно до ст. 37 КПК України. Тим більше, заступник Генерального прокурора згідно зі ст. 3 КПК України має статус керівника органу прокуратури.

Таким чином, доходимо висновку, що письмове повідомлення про підозру є процесуальним рішенням, до змісту якого законом встановлено чіткі формальні вимоги. Прийняття цього рішення прокурором або слідчим за погодженням із прокурором зумовлює необхідність невідкладного здійснення відповідної процесуальної дії – вручення повідомлення про підозру. Відмежування процесуального рішення у виді повідомлення про підозру від процесуальної дії щодо його вручення має велике значення для вирішення питання про належного суб'єкта повідомлення про підозру особі, стосовно якої здійснюється особливий порядок кримінального провадження, та визначення порядку оскарження такого повідомлення. Проведений аналіз судової практики засвідчив, що порушення процедури вручення повідомлення про підозру може бути підставою для оскарження нездійснення процесуальних дій, які слідчий, прокурор зобов'язані вчинити (п. 1 ч. 1 ст. 303 КПК України). Водночас суттєві недоліки письмового повідомлення про підозру можуть бути підставою для скасування його як процесуального рішення у порядку, визначеному в п. 10 ч. 1 ст. 303 КПК України. Набуття особою статусу підозрюваного, зокрема прийняття стосовно неї процесуального рішення у виді повідомлення про підозру та дотримання встановленого законом порядку його вручення, також є предметом судового контролю під час розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу, підготовчого судового засідання.

²⁸ Ухвала Апеляційного суду Херсонської області від 25 червня 2018 року у справі № 651/10/18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74916311> (дата звернення: 30.08.2018).

REFERENCES

List of legal documents

Legislation

1. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [The Criminal Procedure Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] vid 13 kvitnia 2012 roku № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (accessed: 13.08.2018) (*in Ukrainian*).
2. Pro sudoustrii i status suddiv [On Judiciary and Status of Judges] vid 2 chervnia 2016 roku № 1402-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (accessed: 30.08.2018) (*in Ukrainian*).

Cases

3. Postanova Vyshchoho administratyvnoho sudu Ukrainy [Resolution of the Supreme Administrative Court of Ukraine] vid 18 sichnia 2016 roku u spravi № 800/408/15. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55156554> (accessed: 30.08.2018) (*in Ukrainian*).
4. Rishennia Rady advokativ Ukrainy pro zatverdzhennia roziasnennia punktu 13 chastyny pershoi statti 23 Zakonu Ukrainy “Pro advokaturu ta advokatsku diialnist” [Decision of the Bar Council of Ukraine on Approval of Clarification of Paragraph 13 of Part One of Article 23 of the Law of Ukraine “On the Bar and Advocacy”] vid 23 veresnia 2017 roku № 222. URL: http://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2017-09-23-r-shennya-rau-222_59d4f61c29010.pdf (accessed: 30.08.2018) (*in Ukrainian*).
5. Rishennia Kasatsiinoho administratyvnoho sudu u skladi Verkhovnoho Sudu [Decision of the Cassation Administrative Court in the Supreme Court] vid 2 kvitnia 2018 roku u spravi № 800/536/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73249693> (accessed: 30.08.2018) (*in Ukrainian*).
6. Ukhvala Apeliatsiinoho sudu Khersonskoi oblasti [Decision of the Court of Appeal of Kherson Region] vid 25 chervnia 2018 roku u spravi № 651/10/18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74916311> (accessed: 30.08.2018) (*in Ukrainian*).
7. Ukhvala Rivnenskoho miskoho sudu Rivnenskoi oblasti [Decision of Rivne City Court of Rivne Region] vid 11 sichnia 2016 roku u spravi № 569/81/16-k. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/55139205> (accessed: 30.08.2018) (*in Ukrainian*).
8. Ukhvala Solomianskoho raionnoho sudu mista Kyieva [Decision of Solomianskyi District Court of Kyiv City] vid 17 travnia 2018 roku u spravi № 760/12762/18. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74277263> (accessed: 30.08.2018) (*in Ukrainian*).
9. Ukhvala Vilnianskoho raionnoho sudu Zaporizkoi oblasti [Decision of Vilnianskyi District Court of Zaporizhzhia Region] vid 6 kvitnia 2018 roku u spravi № 201/6489/16-к. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73301384> (accessed: 30.08.2018) (*in Ukrainian*).
10. Vyroky Koziatynskoho miskraionnoho sudu Vinnytskoi oblasti [Judgment of Koziatyn City-District Court of Zaporizhzhia Region] vid 21 serpnia 2017 roku u spravi № 133/3695/14-k. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/68408627> (accessed: 30.08.2018) (*in Ukrainian*).

Bibliography

Journal articles

11. Kubalskyi V, 'Povidomlennia pro pidozru: pravozaastosovni aspekty' ['Notice of suspicion: law enforcement aspects'] (2017) 1(46) Sudova apeliatsiia 64 (*in Ukrainian*).
12. Tatarov O, Mirkovets D, 'Povidomlennia pro pidozru: problemy kryminalnoi protsesualnoi rehlamentatsii' ['Notice of suspicion: problems of criminal procedure regulation'] (2015) 1(97) II (2) Mytna sprava 270 (*in Ukrainian*).

Newspaper articles

13. Hlushko S, 'Kto dolzhen vruchat' podozrenie sudē: v ozhidanii reshenija Bol'shoj Palaty VS' ['Who Should Hand in the Note of Suspicion to a Judge: in Anticipation of the Decision of the Grand Chamber of the Supreme Court'] *Sudovo-yurydychna hazeta* (Kyiv, 18 Cherven 2018) 15–23 (434–442) 3–4 (*in Russian*).

Websites

14. Bezpalyy T, 'Skasuvannia povidomlennia pro pidozru' ['Cancellation of a Note of Suspicion'] (*Liha. Blohy*) <<http://blog.liga.net/user/tbezpalyy/article/30431>> accessed 30 August 2018 (*in Ukrainian*).
15. 'Porushennia prav advokativ: opublikovani zvity' ['Violation of Lawyers Rights: Published Reports'] (*Zakon i biznes, 22 Traven 2018*) <http://zib.com.ua/ua/133022_porushennya_prav_advokativ_opublikovani_zviti.html> accessed 30 August 2018 (*in Ukrainian*).

Oleksandr Hladun

PhD in Law, senior research officer,
head, department of scientific and methodological support
of prosecutor's participation in the criminal proceedings,
Scientific Research Institute,
National Prosecution Academy of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

Oleksii Zelinskyi

lawyer, honorary officer of the prosecution service of Ukraine,
Kyiv, Ukraine

NOTICE OF SUSPICION: CRIMINAL PROCEDURE DICHOTOMY

Abstract. Notice of suspicion is a juridical fact that causes exact juridical consequences. The discussion on the legal nature of a notice of suspicion was initiated after the Criminal Procedure Code of Ukraine (CPC of Ukraine) came into force and has not yet been suspended.

The *purpose* of the article is to further develop the hypothesis that a notice of suspicion depending on a particular context may be a procedural decision or a procedural action, but not both at the same time.

Arts. 277, 278 of the CPC of Ukraine clearly distinguish between the procedure for drawing up a written notice of suspicion (including the pool of authorized entities, exclusively written form, list of information to be included therein), and the procedure for delivering a written notice of suspicion.

According to Art. 111 of the CPC of Ukraine a notice in a criminal proceeding is a procedure action by which an investigator, prosecutor, investigative judge or court informs a certain participant of a criminal proceeding of the date, time, and place of conducting the relevant procedure act, or of a procedure decision taken, or procedure action performed. Thus, the delivery of a notice of suspicion may be regarded as a procedure action by which a person is informed of a procedure decision made in respect of him/her – a written notice of suspicion.

The component of judicial immunity is a requirement set by law to limit a number of persons from the Prosecutor General's Office of Ukraine who may take a procedure decision on the commencement of prosecution of a judge. Instead, the formal submission of a notice of suspicion to the judge by the Deputy Prosecutor General will also not be a legal guarantee of the rights of the suspect.

The criminal procedure dichotomy of a notice of suspicion is also apparent in the procedure of its appeal. So, as defined in Part 1 of Art. 303 of the CPC of Ukraine, a list of decisions and actions of an investigator or prosecutor, which may be appealed during the pre-trial investigation, is supplemented by a notice of suspicion of an investigator, prosecutor.

To provide grounds for a suspicion is a mandatory subject of judicial control when considering requests for the application of a preventive measure, resolving the issue of seizure of property. At the same time, the court does not decide to cancel a notice of suspicion, but may refuse to satisfy the relevant petitions on the grounds that a person has not acquired the status of the suspect. Some of the above motives at the preparatory court session causes the return of the indictment to a prosecutor to remedy the shortcomings.

Thus, a written notice of suspicion is a procedure decision and law sets clear formal requirements to its content. The adoption of this decision by a prosecutor or an investigator, in agreement with a prosecutor, necessitates the immediate implementation of the relevant procedural act, the delivery of a notice of suspicion. The delimitation of a procedure decision in the form of a notice of suspicion from a procedure action is essential to resolving the issue of the proper subject of a notice of suspicion to a person in respect of which a special procedure for criminal proceedings is being conducted, and to determine the procedure for appealing such a notice.

Keywords: criminal proceedings; notice; suspicion; suspect procedure decision; procedure action; judicial control; appeal.